Neljapäev, 21. jaanuar 2021

P9_TA(2021)0028

Inimõiguste olukord Türgis, eelkõige Selahattin Demirtaşi ja teiste meelsusvangide juhtum

Euroopa Parlamendi 21. jaanuari 2021. aasta resolutsioon inimõiguste olukorra kohta Türgis ning eelkõige Selahattin Demirtaşi ja teiste meelsusvangide juhtumi kohta (2021/2506(RSP))

(2021/C 456/22)

Euroopa Parlament,

— võttes arvesse oma varasemaid resolutsioone Türgi kohta, eelkõige 8. veebruari 2018. aasta resolutsiooni inimõiguste hetkeolukorra kohta Türgis ([1]), 13. märtsi 2019. aasta resolutsiooni, mis käsitleb komisjoni 2018. aasta aruannet Türgi kohta ([2]), ning 19. septembri 2019. aasta resolutsiooni olukorra kohta Türgis ja eelkõige valitud linnapeade ametist tagandamise kohta ([3]),

— võttes arvesse komisjoni 6. oktoobri 2020. aasta teatist ELi laienemispoliitika kohta (COM(2020)0660) ja sellele lisatud 2020. aasta aruannet Türgi kohta (SWD(2020)0355),

— võttes arvesse Türgiga peetavate läbirääkimiste raamistikku, mis võeti vastu 3. oktoobril 2005. aastal,

— võttes arvesse nõukogu määrust (EL) 2020/1998 ([4]), milles käsitletakse kogu maailmas rakendatavat inimõiguste rikkujate vastast sanktsioonirežiimi,

— võttes arvesse nõukogu 10. ja 11. detsembri 2020. aasta järeldusi ning muid asjakohaseid nõukogu ja Euroopa Ülemkogu järeldusi Türgi kohta,

— võttes arvesse Euroopa Inimõiguste Kohtu suurkoja 22. detsembri 2020. aasta otsust kohtuasjas Demirtaş *vs.* Türgi (14305/17),

— võttes arvesse Euroopa Inimõiguste Kohtu 20. novembri 2018. aasta otsust kohtuasjas Demirtaş *vs.* Türgi,

— võttes arvesse kodukorra artikli 144 lõiget 5 ja artikli 132 lõiget 4,

A. arvestades, et Türgi on ELi kandidaatriik ja Euroopa Nõukogu kauaaegne liige; arvestades, et Euroopa Nõukogu liikmena on Türgi Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni osalisriik ning tema jaoks on siduvad Euroopa Inimõiguste Kohtu sätted ja kohtupraktika;

B. arvestades, et alates 2020. aasta septembri keskpaigast on Türgi politsei viinud kogu Türgis läbi laiaulatuslikke etteteatamata reide, mille käigus on peetud „terrorismiga“ seotud süüdistuste alusel kinni kümneid poliitikuid, poliitilisi aktiviste, juriste ja muid kodanikuühiskonna tegelasi; arvestades, et 31. detsembril 2020 jõustus Türgis uus massihävitusrelvade leviku rahastamise tõkestamise seadus, mille artiklitest ainult kuus sisaldavad vahendeid ja eeskirju terrorismi rahastamise vastu võitlemiseks ning ülejäänud annavad Türgi siseministeeriumile ja presidendile ulatusliku õiguse piirata valitsusväliste organisatsioonide, äripartnerluste, sõltumatute rühmade ja ühenduste tegevust ning vähendada nende rolli;

C. arvestades, et Türgi parlamendi endist liiget aastatel 2007–2018, Türgi Rahvaste Demokraatliku Partei (HDP) endist kaasesimeest ning presidendikandidaati 2014. ja 2018. aasta valimistel Selahattin Demirtaşi (kes sai vastavalt 9,76 % ja 8,32 % häältest) on peetud üle nelja aasta kinni põhjendamatute süüdistuste alusel ja hoolimata kahest Euroopa Inimõiguste Kohtu otsusest tema vabastamiseks;

([1]) ELT C 463, 21.12.2018, lk 56.
([2]) Vastuvõetud tekstid, P8_TA(2019)0200.
([3]) Vastuvõetud tekstid, P9_TA(2019)0017.
([4]) ELT L 410 I, 7.12.2020, lk 1.

Neljapäev, 21. jaanuar 2021

D. arvestades, et hr Demirtaş vahistati algselt 4. novembril 2016 koos kaheksa teise demokraatlikult valitud HDP parlamendiliikmega, sealhulgas HDP endise kaasesimehe Figen Yüksekdağiga, ning teda süüdistati terroriorganisatsiooni liikmeks olemises, terroristliku propaganda levitamises ja paljudes teistes kuritegudes, mis oli Türgi valitsuse jätkuva rünnaku algus partei vastu ning osa laiemast poliitiliselt motiveeritud süüdistuste esitamise ja vangistamise mustrist; arvestades, et vaatamata võidule 65 omavalitsuses üle kogu riigi 2019. aasta kohalikel valimistel, on praeguseks ametisse jäänud vaid kuus HDP linnapead ning ülejäänud on ametist kõrvaldatud või vangistatud ja asendatud valitsuse määratud usaldusisikutega;

E. arvestades, et 20. septembril 2019, samal päeval, mil Demirtaş oleks tulnud Istanbuli 26. vandekohtu otsuse kohaselt vabastada, tõi Ankara peaprokurör Demirtaşi ja Yüksekdaği uuesti kinnipidamise aluseks vana ja passiivse käimasoleva uurimise; arvestades, et Demirtaş viibib seetõttu endiselt eelvangistuses seoses 2014. aasta oktoobris Kobane piiramise vastu ISISe poolt toimunud meeleavalduste uurimisega ning Türgi valitsuse tegevusetuse ja vaikimise kritiseerimisega seoses läheneva veresaunaga, mis muutus vägivaldseks ja nõudis kümneid inimelusid;

F. arvestades, et 22. detsembril 2020 otsustas Euroopa Inimõiguste Kohtu suurkoda, et Demirtaşi esialgsel kinnipidamisel ja tema kinnipidamise pikendamisel rohkem kui neljaks aastaks oli Türgi valitsuse varjatud eesmärk olnud takistada tema poliitilist tegevust, jätta valijad ilma nende valitud esindajast ning lämmatada pluralismi ja piirata poliitilise arutelu vabadust – mis on demokraatliku ühiskonna kontseptsiooni põhiolemus, ning valitsus oli rikkunud Euroopa inimõiguste konventsiooni artiklit 18; arvestades, et lõplikus otsuses järeldati, et jätkuva kinnipidamise põhjused on ebapiisavad, ja anti uuesti korraldus Demirtaşi koheseks vabastamiseks; arvestades, et Euroopa Inimõiguste Kohtu andmetel on Türgi rikkunud ka sõnavabadust (Euroopa inimõiguste konventsiooni artikkel 10), õigust isikuvabadusele ja -puutumatusele (Euroopa inimõiguste konventsiooni artikli 5 lõiked 1 ja 3) ning õigust valida ja olla valitud (Euroopa inimõiguste konventsiooni artikli 3 lõige 1); arvestades, et Euroopa Inimõiguste Kohus ei leidnud selget seost Demirtaşi kõnede ja terrorikuritegude vahel;

G. arvestades, et 7. jaanuaril 2021 kiitis Türgi kriminaalkohus osana 2014. aasta terrorirünnakute uurimisest heaks 108 süüdistatava, sealhulgas HDP endiste kaasesimeeste Demirtaşi ja Yüksekdaği süüdistusaktid, lükates tagasi Euroopa Inimõiguste Kohtu nõudmised vabastada Demirtaş ning nõudes 38 süüdistatavale, kellest 27 on vahi all, eluaegset vanglakaristust raskendatud asjaoludel;

H. arvestades, et hoolimata Türgi konstitutsioonikohtu 9. juuni 2020. aasta otsusest, et Demirtaşi pikk eelvangistus rikub tema põhiseaduslikke õigusi, viibib ta endiselt Edirne F-tüüpi kõrge turvalisusastmega vanglas; arvestades, et ta on vaid üks paljudest Türgis poliitiliselt motiveeritud süüdistuste alusel ebaseaduslikult vangistatud inimestest;

I. arvestades, et Türgi valitsusametnike ja valitseva koalitsiooni juhtide kõrgeimal tasandil tehtud korduvad poliitilised avaldused Demirtaşi juhtumi kohta ning tihedad ajalised seosed poliitiliste avalduste ja kohtusüsteemi selgelt ebaseadusliku tegevuse vahel annavad siiski rohkem tõestust juhtumi poliitilisest motiveeritusest ja kahjustavad tõsiselt Türgi kohtusüsteemi sõltumatust;

J. arvestades, et ühes teises kohtuasjas otsustas Euroopa Inimõiguste Kohus 10. detsembril 2019, et silmapaistva kodanikuühiskonna tegelase Osman Kavala eelvangistus on vastuolus Euroopa inimõiguste konventsiooniga ning et Türgi ametivõimud peavad tagama Kavala viivitamatu vabastamise; arvestades, et Euroopa Inimõiguste Kohtu otsusest hoolimata pikendas Istanbuli kohus 9. oktoobril 2020 Kavala kinnipidamist, süüdistades teda spionaažis ja konstitutsioonilise korra kukutamise katsetes Gezi pargi meeleavalduste käigus 2013. aastal; arvestades, et hoolimata Euroopa Nõukogu ministrite komitee üleskutsetest on Türgi jätkanud Euroopa inimõiguste konventsiooni rikkumist, jättes Kavala vahi alt vabastamata;

1. nõuab Demirtaşi viivitamatut ja tingimusteta vabastamist kinnipidamisest vastavalt Euroopa Inimõiguste Kohtu 2018. aasta otsusele, mida on kinnitatud kohtu suurkoja 22. detsembri 2020. aasta otsusega, ning nõuab, et loobutaks kõigist süüdistustest tema ja Yüksekdaği kui opositsioonilise HDP endiste kaasesimeeste ja teiste selle partei vangistatud liikmete vastu; rõhutab, et Türgi ametivõimud peavad neil laskma nende demokraatlikke volitusi täita sõltumatult ning ilma ähvarduste ja takistusteta; kinnitab veel kord, et toetab kõiki, kes tegutsevad jätkuvalt selle heaks, et need ja teised ilmselged õigusetuse juhtumid lõpetataks ning Türgi pöörduks tagasi täielikult demokraatlikule arenguteele;

2. tuletab Türgi ametivõimudele meelde, et kui nad Demirtaşi ei vabasta, siis on tegemist Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni ja Türgi enda õiguse otsese rikkumise, Demirtaşi õiguste rikkumise põhjendamatu pikendamise ja Türgi kohustuse ränga rikkumisega, mis puudutab Euroopa Inimõiguste Kohtu otsuste täitmist; toonitab, et Euroopa Inimõiguste Kohtu otsus tähendab seda, et Türgi ametivõimud peavad Demirtaşi viivitamatult vabastama;

3. rõhutab, et Euroopa Inimõiguste Kohus leidis, et Demirtaşi pikaajaline ja ebaseaduslik kohtueelne kinnipidamine oli poliitiliselt ajendatud; on sügavalt mures selle juhtumiga seotud ebaseadusliku tegevuse ja poliitiliste avalduste pärast, mis viitavad sellele, et Türgi valitsus sekkus Demirtaşi pikaajalise kinnipidamisega seotud õigusasjadesse;

4. palub Euroopa Nõukogu ministrite komiteel oma järgmisel, 21. märtsil 2021 toimuval koosolekul kiiresti läbi vaadata Türgi keeldumise Euroopa Inimõiguste Kohtu suurkoja kohtuotsuse Demirtaş *vs.* Türgi täitmisest, võtta selles asjas vastu avalduse ning astuda vajalikke samme tagamaks, et Türgi valitsus seda otsust viivitamata järgiks; on veendunud, et Euroopa Nõukogu ministrite komitee eesistujariik Saksamaa võtab kõik asjakohased ja vajalikud meetmed, et tagada Demirtaşi kohtuasjas tehtud suurkoja otsuse täitmine; kutsub ELi delegatsiooni Euroopa Nõukogus üles tõhustama pingutusi Euroopa Inimõiguste Kohtu Türgi kohta tehtud otsuste täitmise tagamiseks;

5. taunib Demirtaşile Türgi ametivõimude poolt osaks saavat kohtlemist, millega rikutakse tema õigusi, mis tulenevad Euroopa inimõiguste konventsioonist, kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelisest paktist, Türgi seadustest ja inimväärikusest, nagu see on sätestatud Türgi Vabariigi põhiseaduse artiklis 17; peab Demirtaşi kinnipidamise ebaseaduslikku pikendamist rohkem kui nelja aasta võrra julmaks ja poliitiliselt motiveeritud karistuseks, millega tekitatakse talle, tema perekonnale ja tema parteile korvamatut isiklikku ja poliitilist kahju; kutsub Türgit üles hoiduma edasistest temavastastest hirmutamismeetmetest ja tagama talle Türgi põhiseaduses ning Euroopa ja rahvusvahelises õiguses sätestatud inimõigused;

6. nõuab, et komisjoni asepresident ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja, komisjon ja liikmesriigid jätkaksid Demirtaşi juhtumi ning kõigi teiste inimõiguslaste, advokaatide, ajakirjanike, poliitikute ja haritlaste juhtumite esiletoomist, keda koos nende Türgi vestluskaaslastega meelevaldselt kinni peetakse, ning annaksid neile diplomaatilist ja poliitilist tuge; kutsub komisjoni ja liikmesriike üles suurendama erakorraliste toetuste kasutamist inimõiguste kaitsjate heaks ja tagama inimõiguste kaitsjaid käsitlevate ELi suuniste täieliku järgimise Türgis ELi delegatsiooni ja liikmesriikide diplomaatiliste esinduste poolt; nõuab, et Euroopa Liidu delegatsioon Türgis jälgiks jätkuvalt tähelepanelikult Demirtaşi ja teiste vangide juhtumeid, muu hulgas nende kohtuprotsessidel osaledes, ning jätkaks nende olukorra küsimuse tõstatamist Türgi ametivõimude juures;

7. on sügavalt mures selle pärast, et Türgi kohtusüsteem ja ametivõimud on eiranud Euroopa Inimõiguste Kohtu otsuseid ning Türgi madalama astme kohtud ei järgi üha sagedamini Türgi konstitutsioonikohtu otsuseid; kutsub Türgit üles tagama Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni sätete ja Euroopa Inimõiguste Kohtu otsuste täieliku järgimise; kutsub Türgit üles tegema Euroopa Nõukoguga täielikku koostööd õigusriigi, vähemuste õiguste, demokraatia ja põhiõiguste tugevdamiseks; loodab, et Euroopa Inimõiguste Kohus suudab kiirendada otsuste tegemist paljudes Türgi olukorraga seonduvates kohtuasjades; kutsub Türgi valitsust üles tagama, et kõigil inimestel oleks põhiõigus nõuetekohasele menetlusele, ja et nende juhtumeid käsitleks kooskõlas rahvusvaheliste normidega täielikult sõltumatu ja toimiv kohtusüsteem;

8. peab äärmiselt murettekitavaks Türgi ametivõimude pidevaid rünnakuid ja survet opositsioonierakondadele, eriti HDP ja selle noorteorganisatsioonide vastu suunatud jätkuvaid konkreetseid ja poliitiliselt motiveeritud rünnakuid, millega õõnestatakse demokraatliku süsteemi õiget toimimist, ja kutsub Türgi ametivõime üles viivitamatult lõpetama need rünnakud; peab eriti murettekitavaks käimasolevat arutelu HDP sulgemise ja üheksa HDP parlamendiliikme immuniteedi tühistamise üle, mõlemal juhul seoses 2014. aasta oktoobris Kobane linnas toimunud meeleavaldustega, mille eest peetakse kinni ka Demirtaşi; juhib tähelepanu Türgi roheliste/vasakpartei noortetiiva liikme Cihan Erdali juhtumile, kes peeti kinni 25. septembril 2020 ja mõisteti 7. jaanuaril 2021 nn Kobane asjas süüdi koos rohkem kui 100 süüalusega, kelle hulgas on ka Selahattin Demirtaş; on sügavalt mures Vabariikliku Rahvapartei (CHP) Istanbuli piirkonnaorganisatsiooni esimehe Canan Kaftancıoğlu jätkuva poliitilise ja kohtuliku ahistamise pärast, kuna ta mõisteti 2019. aasta septembris poliitiliselt motiveeritud kohtuasjades peaaegu kümneks aastaks vangi, mille kohta on veel oodata ülemkohtu otsust, ning 2020. aasta detsembris esitati talle süüdistus uues kohtuasjas, millega seoses teda ähvardab jälle kümneaastane vanglakaristus;

9. on sügavalt mures kodanikuühiskonna tegutsemisruumi vähenemise ning põhiõiguste ja -vabaduste ja õigusriigi olukorra jätkuva halvenemise pärast Türgis; peab eriti murettekitavaks Türgi jätkuvat tagasikäiku kohtusüsteemi sõltumatuse suhtes; kutsub Türgi ametivõime üles lõpetama inimõiguste kaitsjate, haritlaste, ajakirjanike, usujuhtide, advokaatide ning lesbide, geide, bi-, trans- ja interseksuaalide kogukonna liikmete kohtuliku ahistamise, kelle põhiõigusi on

rikutud, eriti pärast ebaõnnestunud riigipöördekatset; nõuab, et Türgi valitsus vabastaks kooskõlas Euroopa Inimõiguste Kohtu 2020. aasta mai otsusega ning pärast Euroopa Nõukogu ministrite komitee korduvaid üleskutseid ja resolutsioone viivitamata väljapaistva kodanikuühiskonna esindaja Osman Kavala;

10. tuletab meelde hiljuti heaks kiidetud kogu maailmas rakendatavat inimõiguste rikkujate vastast ELi sanktsioonirežiimi, mis on inimõiguste raskete rikkumiste (nagu Türgis) seire ja nende suhtes sanktsioonide kohaldamise mehhanism, millega võetakse sihikule isikud, üksused ja asutused, kes on toime pannud raskeid inimõiguste rikkumisi või on nende toimepanekuga seotud;

11. on väga mures meediavabaduse olukorra pärast Türgis; kutsub Türgi ametivõime üles viivitamata vastama kõigile Türgi kohta Euroopa Nõukogu platvormil esitatud hoiatusteadetele ja võtma nende suhtes meetmeid ning parandama ajakirjanduse kaitset ja ajakirjanike turvalisust; kutsub Türgi ametivõime üles tagama õiglase juurdepääsu õiguskaitsele ning lõpetama poliitiliselt motiveeritud kohtuasjad ajakirjanike ja meediatöötajate vastu, nagu hiljutine ajakirjanik Melis Alphani juhtum, keda süüdistati terroristlikus propagandas ning keda ähvardab kuni seitsme aasta ja kuue kuu pikkune vanglakaristus, peab äärmiselt murettekitavaks, et Türgi ametivõimud jälgivad sotsiaalmeedia platvorme, ja taunib sotsiaalmeedia kontode sulgemist ametivõimude poolt; peab sellist tegevust sõnavabaduse jätkuvaks piiramiseks ja kodanikuühiskonna mahasurumise vahendiks;

12. võtab teadmiseks Türgi kavatsuse pöörata suhetes ELiga uus lehekülg, Türgi otsusekindluse viia ellu reforme ja Türgi kindla tahte edendada ELiga ühinemise protsessi, mida väljendasid president Erdogan ja teised kõrgemad valitsusametnikud 9. jaanuaril 2021; on seisukohal, et Euroopa Inimõiguste Kohtu otsuste austamine ja täitmine oleks oluline samm selliste avalduste usaldusväärsuse kinnitamiseks tegelike tõenditega; kinnitab, et EL on uueks alguseks valmis; rõhutab aga, et paremad ja sügavamad suhted sõltuvad, muu hulgas, täielikult demokraatlike põhimõtete, õigusriigi olukorra ja põhiõiguste austamise tegelikust paranemisest Türgis;

13. teeb presidendile ülesandeks edastada käesolev resolutsioon nõukogule, komisjonile, komisjoni asepresidendile ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrgele esindajale, ELi inimõiguste eriesindajale, Euroopa Nõukogu ministrite komitee eesistujariigile Saksamaale ning Türgi presidendile, valitsusele ja parlamendile, ja palub selle resolutsiooni tõlkida türgi keelde.